

▲ Bán Zoltán András

XV. Nemzetközi Könyvfesztivál

Derékig a könyvekben

Az áprilisban született Márai Sándor így vall e hónapról: „Ibolyaszíne van, opálos, tulipános változatokkal. A föld megtelik e hetekben érlelt hagymákkal és gumókkal. A nők nem szeretik ezt a hónapot. Ez a rövid kabátkák, a pattanások, a tavaszi szédülések, az oktalan izgalmak hónapja. A gazdagok Taorminába utaznak ilyenkor.”
Megl lehet, de mivel mi nem vagyunk gazdagok, inkább ellátogatunk a Könyvfesztiválra.

▲ Az április 24–27. közt a Millenáris területén megtartandó Könyvfesztivál kiemelt nemzete Kína lesz, és hát be kell vallani, a sokféle fast food büfét és a piacokat leszámítva nem sokat tudunk e hatalmas nemzet lelkületéről, pláne irodalmáról. De ki tudja, hátha jön pár érdekes munka onnan; reménykedjünk. Többet tudunk viszont a díszvendégről, aki nem más, mint **Bret Easton Ellis**, az amerikai regényíró, akinek szinte összes művét megjelentette az Európa Könyvkiadó. És mivel évek óta nem publikált új regényt, továbbra is csak legjobb (sokak szerint az egyetlen igazán jó) kötetét tudjuk ajánlani; az **Amerikai psycho** mindenképpen figyelemre méltó, noha csak úgy tobzódik a gusztustalan jelenetekben, ám ezeket gyilkos szatírával, az amerikai yuppie-világ kegyetlenül epés rajzával ellensúlyozza.

Az Európa Könyvkiadó két orosz különlegességet ígér a fesztiválra; egyrészt a **Gyér világ** című, sokak szerint főműnek számító regénnyel folytatódik a **Vladimir Nabokov** műveit közreadó sorozat, másrészt **Különleges megbízatások** címmel **Borisz Akunjin** két krimijét is kiadják, melyek az orosz Sherlock Holmes, azaz Fandorin újabb kalandjait örökítik meg. A magyar megjelenésekből feltehetően **Esterházy Péter Semmi művészet** című munkája lesz a legsikeresebb a Magvető kiadásában. A fesztivál eseményeire később térünk vissza részletesebben, most az elmúlt hónapok könyveiből válogatunk.

Szófia-beszéd

Marcus Fabius Quintilianus Kr. u. 36 táján született a mai Spanyolország területén, és 100 körül halt meg Rómá-

ban. Mint ebből is látjuk, élettörténetében sok a bizonytalanság, ám annyi bizonyos, hogy a **Szónoklattan** című főművét az i. sz. 94–95-ben jelentette meg, és ez a monumentális alkotás immár új magyar fordításban is rendelkezésünkre áll. Jogászok számára nélkülözhetetlen munka volt még a 19. században is, noha szigorúan véve nem tartalmaz jogi jellegű ismereteket, ám a bírósági szónoklás összes csínjának mindmáig legtökéletesebb összefoglalása. És persze jóval több is ennél: pedagógiai szakmunka, mely ráadásul felöleli az úgynevezett hét szabad művészet teljes körét, kitér a grammatika, a matematika és a zene problémáira, ismerteti a különféle szónoklatokhoz illő ruhaviseleteket, nem hagyja figyelmen kívül a testbeszéd fontosságát sem, egyszóval a szó valódi értelmében enciklopédikus alkotás. Quintilianus szemében a jó szónok maga a tökéletesen kiművelt és erényeiben is feddhetetlen emberfő. „Tökéletes szónokot nevelünk, aki nem lehet más, csak derék férfi, ezért nemcsak a kiváló szónoki képességet követeljük meg tőle, hanem a lélek minden erényét is. Nem ismerném el ugyanis, hogy a helyes és becsületes élet elvét, ahogy egyesek gondolták, a filozófusoknak kell átengedni. Hiszen az a férfi, aki igazán a közösségnek él, a köz- és magánügyek intézésére alkalmasabb. Aki képes arra, hogy a városokat határozatokkal és ítéletekkel javítsa, valójában nem lehet más, mint a szónok.” Quintilianus eszerint erkölcsnemesítő hatást is tulajdonít a retorika elsajátításának, így aztán felfogásában a szónoklattan a tudományok és művészetek egyike. Kimeríthetetlen olvasmány, ráadásul roppant szórakoztató, de persze csak kis ada-

gokban ajánlott, hiszen sűrű és nehéz szöveg, tele kanyarokkal, kitérésekkel. A magyar kiadás munkatársai, a szerkesztő, [Adamik Tamás](#) és a fordítók (nevük felsorolására itt most nincs tér) példás munkát végeztek; nagyszerű jegyzetanyag, remek mutatók, kiváló bevezető segíti az olvasót a tájékozódásban ([Kalligram, 2008, 859 oldal, 3999 Ft](#))

És ha valaki ellenőrizni akarja, honfitársaink mennyire sajtótították el a retorika művészetét, az nem hagyja ki a [XX. század magyar beszédei](#) című, [Vajda Barnabás](#) által szerkesztett nagyszerű antológiát, mely Rátkay László 1901-ben, az osztrák himnusz, a Gotterhalte ügyében tartott parlamenti felszólalásától Esterházy Péternek az 51. Frankfurti Könyvvásáron elmondott beszédéig terjed, és amely 131 szónoklat bemutatásával kalauzol végig történelmünkön. Igen, nem túlzás azt állítani, hogy amolyan történelmi kaleidoszkóp ez a kötet, benne a sorsfordító beszédek, amelyek nem egy mondata szállóigévé vált. Ugyan ki ne hallotta volna ezt: „Csapataink harcban állnak”, a magyar história talán legrovidebb és egyben legmeggrázóbb beszédéből? És ki ne ismerné Rákosi Jenő 1902-es mondását, miszerint mi harmincmillió magyar országa vagyunk? Olykor egyes beszédrészletek tévesen váltak szállóigévé; Kádár például ezt mondta 1961-ben: „Aki nincs az MSZMP ellen, az mellette van”, nem pedig a köztudatba hamisan átment fordulatot: „aki nincs ellenünk, az velünk van”. Ám a kötet jóval többet kínál ennél, hiszen a beszédeket az eredeti szövegkörnyezetben hozza, és így a történelmi kontextus megkönnyíti az olvasónak a megértést és az újrainterpretálást. Félelmetesen izgalmas a parlamenti felszólalások olvasásakor a számtalan közbekiabálás, beszólás – ez a fajta szövegközlés valóságos drámává teszi az egyes szónoklatokat; talán a legjobb példa erre Tisza Istvánnak az úgynevezett zsebkendő szavazáskor, 1904-ben elmondott orációja, amely olyan indulatokat váltott ki, hogy utána két héttel a képviselők szétverték a ház berendezését. És ha belegondolunk, hogy legújabb kori történelmünk elmúlt három éve is részben egy beszéd, Gyurcsány Ferenc őszi felszólalása (ez már nem szerepelhetett a válogatásban) jegyében alakult és alakul még napjainkban is, akkor beláthatjuk e kötet roppant jelentőségét, mindenkori aktualitását ([Agave könyvek, 2007, 433 oldal, 3280 Ft](#)).

Krúdy és kortársai

Nyilván Krúdy Gyula is tanult a gimnáziumban retorikát, de nála maga Quintilianus sem járt volna sikerrel, ugyanis még az érettségi előtt megszökött Nyíregyházáról, hogy újságírónak álljon Debrecenben. „Én írónak készültem, semmi másnak”, írta később, és így aztán sietett, hogy minél előbb elkezdje irodalmi pályáját. De mint a 19. század végén annyian, eleinte Krúdy is csak a szerkesztőségekig jutott, a literatúra és a zsurnalizmus ebben a korban még édestestvérek voltak, talán emiatt is tekintjük a magyar újságírás aranykorának a kiegyezésel induló és nagyjából a második világháború kezdetéig tartó időszakot. A fiatal Krúdy hatalmas lendülettel vetette bele magát az újságírás mindennapjaiba, és elképesztő terjedelmű írói műve mellé ugyancsak roppant volumenű publicisztikai tevékenység társult. Szigorúan vett újságírói munkája azonban mindmáig csak kis részben ismert, a Kalligram három éve indult Krúdy-sorozata e téren radikális változást jelez, hiszen a szerkesztők ([Beveczky Gábor és Kelecsényi László](#)) nem kevesebb, mint 3 ezer (!), kötetben eddig publikálatlan, régi újságok elsárgult lapjain lappangó szöveget ígérnek az írótól. A [Krúdy Gyula Összegyűjtött Művei](#) 10. és 11. köteteként most két új darab jelent meg a sorozatból, a [Publicisztikai írások](#) második ([Kalligram, 2008, 277 oldal, 2600 Ft](#)) és a [Regények és nagyobb elbeszélések](#) hatodik része ([Kalligram, 2008, 575 oldal, 2990 Ft](#)). Noha a két kötet között jelentős időbeli eltérés van, hiszen az újságcikkek az 1895–1900 között keletkezett írásokat, míg a regénykötet az olyan érett műveket adja közre, mint az [Őszi utazások a vörös postakocsin](#) (1917) vagy az [Aranykéz utcai szép napok](#) (1916), mégis érdemes egyszerre búvárolni a két könyvet. A zsurnalizmus termékei a még szinte gyermek, alig tizenhét éves író munkái, de teljesen egyértelmű, hogy Krúdy az újságok lapjain, a napi taposómalomban kísérletezi ki későbbi prózaírói stílusát, ezt a teljesen eredeti, hasonlatokban, képekben tobzódó magyar prózanyelvet, mely éppoly forradalmat hozott a maga korában, mint Ady versbeszéde a lírában. A művek közül felfedezésre vár [A 42-es mozsarak](#) című világháborús regény, mely 1915 óta most jelenik meg először kötetben, és amelyet az olvasó eddig [Karinthy A 42-es zenélő mordály](#) című zseniális paródiájából ismerhetett.

